

Күүкд улсин дунд кегдсн кӱдлмш

Ики кезнӱс начрӱн даджрлгънд йовцхӱсн, юн чигн зӱв уга бӱӱцхӱсн халымг күүкд улсд Алдр Октябрьск социалистическ революц сулдхвр бгсми. Болв, эн уладан дахлдж йовсн авьснин ормнӱ ӱдсми. Тер тӱлӱд, урдк-хуучна улдӱс сулдхин тӱлӱ халымг күүкд улс дунд ик кӱдлмш кегдх зӱвтӱ болсми, телниг социализмин тосхлtd бргнӱр орлцулх кергтӱ болсми. Эн ик чинртӱ кӱдлмшиг халымгин партийн, советск, профсоюзн болн комсомольск организац куйӱцх зӱвтӱ бӱӱсми. Голлгч ик' кӱдлмшнӱ күүкд улсин отделмудт туссми.

Камзолла ноолдлгън.

Турун болдж камзол умсдглӱ кучтӱ ноолда кегдх болв. Камзол, күүкдт ик гндгӱр харшлтан халдаг бӱӱсми. Күүкдин чееднӱн нӱрн болхла ке болдмн гндж кезӱнӱ-кезӱнӱс нааран халымгуд келд бӱӱсми. Кемр, күүкн куунӱ чееднӱн элӱд болхла, ик ичртӱд тоолдмн. Тегӱд эн учрар күүкдиннӱ чееднӱн багъясн авн камзол зүүлгӱд, ширлчкдг билӱ, чеедж-махмудинӱ бсгдг уга билӱ. Халымг күүкд улс дунд гемтӱ-зовльнгтань элвг болдгин нег учрнӱ — терунд бӱӱсми. Нилх, бичкуд торхӱрӱ хатмл гардмн.

Нег дакж таньгъчин куйӱцг комитетин хург деер Наркомздравин научн экспедицион начальник — профессор Берлинӱ доклад соньсгдсми. Тер, профессор Берлин, халымг улс дунд хӱвӱдн гем элвг болдгн — камзол умсдглӱн гурм гндж лавталдж келсми.

1922 джил партин Халымг таньгъчин комитетд күүкд улсин отдел бурдӱхлӱ, камзолла ноолда келгн эклсми. Тер цагт турун болдж күүкд улсин таньгъчин отделин заведующн Акугинова Була болсми, би Яндгъа-Маиг нутгт күүкд улсин торин бурдӱгӱч болдж кӱдлв.

Тингхд, Далвнгура Акугинова ирв. Акугинова бидн хоир олн күүкд улс хурагьнд камзол умсдглӱ ноолда эклвдн. Хотн болгннд оч доклад, лекц умшад, цӱӱӱлгъврин кӱдлмш делгрулвдн. Эн кӱдлмшт күүкд бийснӱ икӱр орлв.

Камзол умсдг уурхла, у-элвг бишмуд кергтӱ болв. Тегӱд партин Халымг обкомин күүкд улсин отделин сурврар ЦК-н күүкд-улсин отделӱс кесг миньгн метр эд күүкдт у-элвг бишмудмуд уйтха гндж ирсми. Эн эдӱр бишмуд уюлгдд, нутгуд болгннд күүкдт камзолин орчд умсти гндж оньгӱр хувадж ӱгдсми. Цуглулдж авсн камзолмуд ик гал тулчкӱд — шатагд билӱвдн. Ингдж ноолда кеснӱ ашнӱ халымг күүкд камзол умсдгӱн уурцхасми.

Күүк куйӱч бурдӱгӱчла ноолда келгн

Күүкд булаггънла болн күүкнӱсн ӱрк уухларн, мбр

унад, ӱлг-ӱд авад, хулдлгънда ноолда күүкд улсин отдел бас кев.

Хуучна цагт, революцион бин күүкдӱн эк-эцкнӱ меддж, күүнд бгдг билӱ. Күүнд бгхлӱдрн „тинм“ мбр уннав, „инм“ арат девл умснӱв гитӱд кесг авлгӱ авдг билӱ. Зӱрмдӱн нам күүкнӱ булаггӱд чигн авч оддмн. Эн йовлд кесгтӱн уурл уга бӱӱсми. Тер учрар, энӱлӱд ноолда кехин тӱлӱ ик гндг цӱӱӱлгъврин кӱдлмш делгрулгдсми. Бас эн йовдлгг закрдг йовсн чигн гарсми.

Эн кӱдлмшин ашнӱ бас ик диллвртӱ болсми. Багъчуд гер-бул болхларн эврӱннӱ дурар, нег-негидӱн зӱвӱн бгч ӱрк-бул болдж болсми.

Улан ишкӱ гер

Хавр-зун уга нууггӱд йовдг олн-ӱмтнӱ, нег улӱ күүкд улсин дунд политическ, гер-лан-герлин кӱдлмш делгрулгънд ик чинртӱ болхн, Улан гер" болх зӱвтӱ гндж ЦК-н күүкд улсин отдел заасми. Эннӱ уни болв.

1927 джил мана таньгъчд 7 „Улан гер“ бурдӱх мӱнӱгн гаргӱгдсми, дакад джилин суулӱр, партин Халымг таньгъчин комитетин сурврар, ЦК-н күүкд улсин отделӱс бас 5 „Улан гер“ бурдӱх мӱнӱгн аввдн. Тегӱд мана халымгин теегт 12 „Улан гер“ кӱдлмшӱн делгрулсми. Энӱнд: заведующ, акушерка болн нег кӱдлӱч күүкд кун бӱӱсми. Акушеркнӱ — Красн Крестин ЦК-н мӱнӱгӱр кӱдлджӱсми. „Улан герт“ бӱӱх ӱлг-ӱднӱ иим билӱ: ус цокдг машин, гар кино, пур, сӱн стол, стулмуд, юм ундл машин, тӱмр орн, эмчин эм, нань чигн. Эргдж йовджн нсудг эврӱннӱ колгтӱ (мбртӱ, эс гндж темӱтӱ). тергн зертӱ-зевтӱгӱн бӱӱсми. Халымг ӱмтн нууггӱд йовдг цагт — „Улан гер“ бас хотнас хотнур нуудж, кӱдлмшӱн делгрулх зӱвтӱ бӱӱсми.

1925 джил таньгъчин күүкд улсин отдел Москва балгснур мелтехникумур Буринова Абӱ Пасугинова Дукта хойгич илгӱгӱд, акушерск-эмчин сургӱуль дасхсми. Эн хойр турун болдж „Улан герт“ кӱдлсн акушерск.

Күүкд улсин кадр

1925-1926 джилмудт маднд күүкд улсла кӱдлмш кех күүкд улс-кадр хӱтӱр билӱ. Тегӱд мана некврӱр, партин Халымг обком турун болдж иим кадрмуд халымгин совпартишкол дасхдж белдв. Обкомин зааврар кесг күүкдиг олн-зусн партийн, советск курсмудт, рабфакст, техникумст таньгъчин күүкд улсин отдел йовулсми. Энӱг дахлдулн гилтӱ кесг күүкд улсиг бӱӱрн газртн партийн советск, профсоюзн болн комсомольск кӱдлмшмудт орулгдв. Энӱндӱн эдн дамшлт авцхав.

Күүкд улсас бийсӱснӱ кадр

белдхд бӱӱрн газрин делегатск хургуд ик чинртӱ бӱӱсми.

ЦК-н күүкд улсин отделин турун заведующ болдж кӱдлджӱсн К. И. Николаева келсми: „Делегатск хургуд — күүкд улст революционн сургӱмдж бгхд лавта школн“.

Делегатск хургудт эркн сӱн шумнгъа кӱдлмштӱ күүкд улс орлдг билӱ. Эдн хургутта күүкд улсин джисӱнӱ туск тормуд күүнджх хӱлӱгӱд, ягълж кӱдлмш делгрулх дгдг билӱ. Делегатск хургудт зӱвӱр олн күүкд улс сургӱмдж, олн дунд кӱдлмш кедж чадг кедж гаргъв. Улгурн, Налбтова Овашк, Манджиева Эльзӱт, Гаряева Эльзӱт, Теблеева Тӱвкӱ, Манджиева Эльзӱт, Манджиева Цагъан, Бачаева Булгун, Очирова Цагъан, нань чигн кесг герин эзн күүкд улс.

1927 джилин сул брӱллӱ таньгъчин күүкд улсин негдгч конференц Халымг базрт болсми. Эн конференцд нутгуд болгънас делегатск ирсми. Күүкд улсин дунд кегдх кӱдлмшин эркн тормудин тускар эн конференцд күүндглсми.

Нутгудин күүкд улсин отделимудин болн „Улан герт“ кӱдлж йовсн улсиг онц гӱх кергтӱ. Эдн шумнгъа кӱдлмштӱ, сӱн дамшлтта кадрмуд билӱ, улгурн: Базырова Кооку, Убушиева Нина, Актюбеев Делгр, Азъдова Кооку, Балмаева Инджр, Харгатаева Джиргӱл, Гаврилова Лиза, Бадашева Улмджи, Ходжгорова Есин, Дорджиева Бульжа, Шалбурова Булгун, Сангаджиева Цаган, Шаваева Сара, Килганова Гилана, Костикова Анна, Самгина Аня, Коваева Ниня, Джабининова Шура, Колпачкова Урубжур, Гаряева Эльзӱт, Боваева Галя, Гаряева Галя, Самгунова Саглр, Боктаева Альмин, Бачаева Булгун, нань чигн. Эдн ик туру цагт халымг тег эргдж кӱдлмш кедӱсми. Иим ик туру-зуду элдг болв чигн, эдн бийсдӱн даалгъсн даалгъврар унн седкӱрн кӱдлж куйӱцхӱсми.

Ингдж эврӱннӱ багъ келн ӱмтнӱс кадр белдгдлж, авдгдӱсми. Тер цагт эврӱннӱ кадр элвхлӱ, бидн дегд икӱр байрлдж, кӱдлмшӱн улм шундж куйӱдг билӱвдн.

Одгӱ цагт мана күүкд улсин диллврн агъу ик. Кедӱ эмчир, багшир, агрономс, нань чигн олн зусн специалистр күүкд улс дунд бӱӱнӱ, кедӱ кун ах сургӱульд дасдж йовнӱ.

Иим ик элдв диллвр бӱрлгъмдн — мана Алдр Коммунистическ партин гун ухата политикин кун мӱн.

Ода мана халымг күүкд улс, хуучна даджрлгънас, мухлӱдлгънас сулдсн, бийстӱн зӱвӱн авсн, орн-нутгиннӱ элдв кучтӱ коммунистическ тосхлtd шумнгъа кевӱр орлдж, джиргӱлтӱ бӱӱдлӱр бӱӱцхӱнӱ.

Адгӱ МАИОРОВА, 1925 джилӱс нааран КПСС-н член, пенсионерк.

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.